

PREGET: «Mari» forteller om livet med en mor med sterke psykopatiske trekk. Flere år senere er hun fortsatt preget av oppveksten sin. Foto: Patrick Da Silva Sæther.

- Hun tok fra meg alt av verdighet

Som barn **grudde hun seg til å bli hentet i barnehagen**. Det verste var å være alene sammen med mamma.

Av Camilla Svernæs Bergland, Patrick Da Silva Sæther, Torsten Ruus 25. oktober 2014

- Mamma, hvorfor får ikke jeg lov til å ha venner på besøk?

- **Fordi jeg ikke unner deg noe godt.**

Som tiåring sto hun foran speilet og spurte seg selv hvorfor mammaen hennes ikke brydde seg om henne.

Som 50-åring er hun fortsatt ikke nærmere et svar.

Hverken lærere, naboer eller øvrig familie satte seg på huk foran den lille jenta for å spørre henne det avgjørende spørsmålet: **Hvordan har du det egentlig?**

«Mari» sitter urolig i sofaen. Hun jobber seg gjennom hvert ord. Ord som er med på å bygge opp historien om hennes vanskelige liv.

- **Fra andre voksne fikk jeg bestandig høre at jeg var så veloppdragen, men jeg var jo egentlig bare livredd.**

Gikk på «glasskår»

Hun observerte i tidlig alder at de andre mødrene tok seg god tid i barnehagen, men fra hennes egen mor var det **alltid et kjølig farvel**. Da «Mari» ble eldre gledet hun seg til de dagene moren måtte jobbe overtid.

- Jeg grudde meg rett og slett til å være sammen med henne. Men **som barn klarer man ikke sette fingeren på hva som er galt. I det ene øyeblikket kunne man få huden full av kjeft, og i det andre øyeblikket kunne jeg bli presentert som verdens beste datter.**

VAR REDD: - Jeg grudde meg rett og slett til å være sammen med henne. I det ene øyeblikket kunne man få huden full av kjeft, og i det andre øyeblikket kunne jeg bli presentert som verdens beste datter, sier «Mari» om forholdet til moren. Foto: Patrick Da Silva Sæther

«Mari» beskriver en **kjølig, kontrollerende og manipulerende mor, som var ekstremt opptatt av seg selv, og sin egen vellykkethet og fasade.**

- Som et lite barn har man ingenting å stille opp med. **Når moren din forteller deg at du ikke er verdt noe, og at du egentlig er dum, ja så tror man jo på det.**

Hun gikk på «glasskår», og forklarer det som om hele hennes person gradvis ble utslettet.

Brutt kontakten helt

- Jeg hadde lite kontakt med jevnaldrende utenom skolen. **Jeg ble isolert fordi moren min ikke kunne glede seg over at jeg hadde det godt med andre mennesker.**

Moren var aldri voldelig. Men **konstante trusler og kjefting** var såpass belastende for «Mari» at hun etter hvert beveget seg mot noe hun selv kaller uheldige miljøer.

- **Hun tok fra meg alt av verdighet,** og da jeg ble eldre begynte jeg å ta gale valg. Men heldigvis kom jeg til fornuften på egen hånd.

I voksen alder har hun brutt helt kontakten med sin egen mor. Etter flere forsøk på å forandre henne, og etter flere samtaler, bestemte hun som 20-åring at nok var nok.

- Det kom til et punkt hvor **jeg innså hva jeg som barn hadde måttet tåle. Jeg kommer aldri til å tilgi henne for det hun har latt meg gå igjennom.** Selv om vi i dag ikke har noe kontakt har hun fortsatt en makt over meg, og jeg ser frem til den dagen hun dør, for da kan jeg endelig legge henne bak meg.

I dag har hun stiftet egen familie, men allikevel er det få i omgangskretsen som vet den sanne historien som hun fortsatt bærer på. **Skammen av en tapt barndom**

bærer hun med seg, og hver helligdag og merkedag får det til å knipe seg i magen for «Mari».

Psykopatiske trekk

- Det har tatt meg mange år å innse at det ikke var meg det var noe galt med. Men hverdagen er fortsatt en kamp. Jeg jobber beinhardt hver eneste dag med å finne meg selv. Jeg føler fortsatt en enorm skyldfølelse og skam for å ha brutt med min egen mor, men det var det eneste riktige valget.

Moren fikk aldri noen diagnose, men psykolog Grethe Nordhelle er ikke i tvil om at «Mari» beskriver en mor med sterke psykopatiske trekk.

- Dette er en mor som bevisst manipulerer og bruker datteren sin. Hun klarer ikke leve seg inn i datterens følelser, og hun utøver psykisk vold. Slik hun beskriver sin mor, er dette en person med klare psykopatiske og manipulerende trekk, sier Nordhelle.

VG har vært i kontakt med den aktuelle behandleren som har hjulpet «Mari». Behandleren verifiserer at «Mari» har oppsøkt hjelp på grunn av sin oppvekst.

Dansk forfatter: - Hun var en uansvarlig og uegnet mor

Den danske overlegen og forfatteren Steffen Jacobsen klarer ikke å tilgi sin avdøde mor for hvor likegyldig hun oppførte seg overfor han som barn.

Av Torsten Ruus (Ekstrabladet)

- Jeg er like forbannet på henne nå som for 30 år siden, og jeg tror jeg ville kjørt henne ned om jeg hadde møtt henne i dag, sier den danske overlegen og forfatteren Steffen Jacobsen til den danske avisen Ekstrabladet.

MOR VAR PSYKOPATISK: Steffen Jacobsen er forstatt forbannet på moren sin og behandlingen han fikk av henne. - Jeg kunne like gjerne vært en gyngestol, sier han. Foto: Ekstrabladet

Jacobsen jobber i dag som overlege på Hvidovre Hospital utenfor København, og har skrevet flere kriminalromaner.

Til den danske avisen forteller den kritikerroste forfatteren og overlegen om det han beskriver som en kjærlighetsløs oppvekst med sin psykopatiske mor som døde av kreft i 1972.

- Det ble vel aldri stilt noen diagnose, men var moren din en psykopat?

- Ja, det var hun nok. Hun hadde i hvert fall tydelige psykopatiske og narsissistiske trekk. Hun var en fjern person som levde i sin egen fantasiverden. Hun var ikke interessert i meg eller hvordan jeg hadde det, og var en uansvarlig og uegnet mor. Alt handlet alltid om henne, sier han.

Dårlig behandlet

Jacobsens familie flyttet mye rundt, og i løpet av oppveksten ble han skrevet inn på ti forskjellige skoler - som han sjelden møtte opp på.

- Jeg var alltid med på lasset som håndbagasje. Jeg kunne like gjerne vært en gyngestol, forteller Jacobsen.

I dag har han ingen fotografier av moren, men sitter igjen med én hendelse brent fast i hukommelsen.

Den kreftrammede moren hans hadde måttet fjerne et av brystene sine, noe Jacobsen ikke visste om. Plutselig dro hun opp blusen og viste ham arrene.

- Det må ha vært en slags form for galgenhumor, som man absolutt ikke skal servere barna sine. Jeg ble selvfølgelig redd. Det var veldig sjokkerende, sier han.

- Isolasjon

Jacobsen var en attpåklatt med eldre søsken, og foreldrene hans ble skilt da han var ni år gammel. Han var ofte overlatt til seg selv.

- Jeg kunne lese og skrive og gå på kino. Ellers kunne jeg ingenting, sier han til Ekstrabladet.

- *Hvorfor var hun så likegyldig?*

- Jeg var jo en attpåklatt, og det var visst ikke meningen at de skulle få flere barn. Men så kom altså jeg. Om det var det som utløste et hat mot meg, det vet jeg ikke, sier han.

Jacobsen forteller til avisen at **moren var adoptivbarn som også hadde en vanskelig oppvekst**. Det gjør ham ikke mindre bitter.

- Det er urettferdig å bli født inn i den typen isolasjon. **Det gjør meg fortsatt svært sint at jeg på grunn av den kvinnen ble «forprogrammert» til å måtte rydde opp i en rekke psykologiske og sosiale problemer resten av livet mitt**, sier han.

Tillitsproblemer

Som 15-åring kom det **sosialarbeidere hjem til Jacobsen og moren, men da var han god til å late som om alt var i orden**. Han ville ikke bli sendt på ungdomshjem.

- Jeg var sosialt inkompetent, og for meg var det å skulle bo sammen med andre det verst tenkelige mareritt. **Manglende kjærighet og omsorg ga seg utslag i manglende tillit til voksne. Det tillitstapet bærer jeg fortsatt med meg**. Jeg er ofte ekstremt dårlig til å be andre om hjelp, og å stole på andre. Min overlevelsesstrategi har vært å klare meg selv, sier han.

Opp gjennom årene har Jacobsen fått psykologhjelp.

- Det er grunnen til at jeg i dag har en noenlunde solid selvtillit, men i utgangspunktet er jeg ikke en spesielt glad person. Jeg vil alltid være melankolsk anlagt, og selv når jeg opplever suksess, **kjenner jeg det tapet av kjærighet jeg opplevde som barn**. Den følelsen gjør også at jeg er redd for å ha arvet de psykopatiske trekkene fra moren min, sier han.

- *Har du gjort det, tror du?*

- Nei, jeg tror heller det motsatte. Jeg har en nærmest overdreven ansvarsfølelse overfor menneskene jeg har rundt meg. Vi har fem barn, og jeg prøver å vise dem interesse. Det skal ikke så mye til for å få dem til å blomstre, bare vanlig oppdragelse. Jeg skulle ønske moren min hadde vist meg den samme interessen.

- Barna skjønner ofte ikke at noe er galt

- **Disse foreldrene er svært oppgående. De fungerer bra på jobb, og utad fremstår de ofte som perfekte. Men på hjemmebane lider barna.**

Det sier jurist og forfatter av boken «Psykopatens grep», Inger Wesche. Hun er **ikke i tvil om at det er mange barn som lider i stillhet rundt om i de norske hjem**.

- **Barna skjønner ofte ikke at det er noe galt, fordi de ikke har andre referanser**. Men hadde man spurt barnet, og fått det til å fortelle, hadde man fort skjont at alt ikke er som det skal. **Mange av barna er veldig lojale mot foreldrene sine, og frykter sanksjoner**.

Tidligere har VG skrevet om kvinnelig psykopater, hvor flere eksperter mente at det kan være store mørketall.

For noe av det som kjennetegner mennesker med psykopatiske trekk er at **de sjelden oppsøker hjelp**, mener Bente Barstad, avdelingsleder ved senter for familie og samliv ved Modum Bad. Hun har behandlet mange pasienter som selv har vokst opp med foreldre som de beskriver som psykopater.

- Noen familier **kan framstå som vellykket utad slik at det kan ta tid før en forstår at det utøves psykisk og/eller fysisk vold innad i familien. Det som kjennetegner disse familiene er stor grad av utrygghet, fiendtlighet og devaluerende holdning. De dominerende følelsene i slike familier er ofte skam, sinne og redsel, sier hun**.

Psykopatibegrepet inngår i dag ikke under psykiatrisk klassifikasjon. I stedet opererer man med begreper som dyssosial personlighetsforstyrrelse, hvor personene kan ha ulike grader av psykopatiske personlighetstrekk i tillegg til antisosial atferd.

- Psykopati kjennetegnes blant annet ved **manglende interesse for andres behov og følelser, og av manglende behov for tilknytning til andre**. En med sterke psykopatiske personlighetstrekk har i stedet **et sterkt behov for makt og kontroll over andre. De ser på seg selv som bedre og viktigere enn andre, og vil alltid sette egne behov fremst**, sier psykologspesialist Helge Andreas Hoff.

ALLE ALDRE: Psykopatibegrepet inngår i dag ikke under psykiatrisk klassifikasjon. I stedet opererer man med begreper som dyssosial personlighetsforstyrrelse, hvor personene kan ha ulike grader av psykopatiske personlighetstrekk i tillegg til antisosial atferd. ILLUSTRASJONSFOTO: NTB Scanpix

Blir ikke trodd

Hoff har forsket på psykopati, og mener enkelte barn har vanskeligheter for å bli trodd.

– Utfordringen i slike saker er at barnet, overfor voksne kan benekte det som skjer i frykt for ikke å bli trodd eller at de er redd for represalier. Erfaringsmessig har jeg sett at enkelte sliter med å bli trodd på hvordan det egentlig er hjemme, fordi personen med sterke psykopatiske trekk ofte fremstår svært annerledes i offentligheten.

– Personer med sterke psykopatiske trekk ser på barna sine som sin egen private eiendom og ikke vil nøle med å bruke dem for å oppnå det for de ønsker. Barnet vil slite med en lojalitetskonflikt som den med sterke psykopatiske trekk vil utnytte.

Lærer seg strategier

Når barn vokser opp i familier hvor foreldrene er for ettergivende, harde, psykisk fraværende eller uforutsigbare, må barna tidlig lære seg strategier for å passe på eller passe seg for foreldrene sine, mener Barstad.

– Vi vet at barn trenger trygge og gode foreldre som kan glede seg sammen med barnet, tåle barnets følelser og sette barnas behov foran sine egne. Hvis utryggheten og fiendtligheten blir for stor og langvarig, ser vi at barna etter hvert utvikler de samme strategiene som foreldrene. Dermed kan uhensiktsmessige strategier overføres fra generasjon til generasjon, sier hun.

Kirsten Rasmussen, professor i rettspsykologi ved kompetansesenteret ved Brøset og NTNU mener at så lenge psykopatene ser på barnet som en utvidelse av seg selv, vil de vokte om dem. Men når barnet begynner å gjøre opprør eller bli selvstendige, kan problemer oppstå.

– Psykopater er en heterogen gruppe, men det som kjennetegner dem er manglende empati. De klarer ikke leve seg inn i det andre føler, men de er allikevel gode til å lese andres følelser, og utnytte det til sin fordel.

– De vil mestre noen deler av foreldrerollen, men de klarer ikke leve seg inn i barnet følelser, og på det planet vil de svikte som foreldre og som medmenneske, sier hun.

Så mange barn lider

I Norge er forekomsten av barnemishandling ikke godt dokumentert.

Tall fra utenlandske studier viser derimot at 3-5% av barn og unge utsettes for dette i løpet av barndommen.

I 2010 ble det i USA rapportert inn 5,9 millioner barn med mulig omsorgssvikt/mishandling. To tredeler av de påståtte overgrepene ble rapportert av personer som gjennom sitt arbeid fikk mistanke om overgrep, som lærere, politi, advokater, personer i sosialetaten og helsepersonell. De vanligste overgrepene var omsorgssvikt (75%), fysisk misbruk (17%) og seksuelt misbruk (9%).

Kilde: Norsk helseinformatikk og Store norske leksikon

Om psykopati

Begrepet psykopati inngår i dag ikke i psykiatrisk klassifikasjon, men brukes mer som en beskrivelse av en bestemt type atferd.

De fleste med diagnosen dyssosial personlighetsforstyrrelse vil falle inn under psykopati-begrepet, men også en del personer med narsissistisk eller paranoid

personlighetsforstyrrelse vil kunne inngå i begrepet psykopati slik det brukes i dag.

Også enkelte personer med oppmerksomhetsforstyrrelser kan vise tilsynelatende psykopatisk atferd.

Kilde: Store medisinske leksikon

Dette kan du gjøre

Har man mistanke om at barnet lever sammen med foreldre eller andre voksenpersoner som har sterke psykopatiske trekk bør man ifølge Wesche gjøre følgende:

- Skap en relasjon, og få barnet til å bli trygg på deg.
- Hvis barnet ikke kommer direkte til deg bør man oppsøke det for og aktivt spørre hvordan det går hjemme.
- Tør å stille kritiske spørsmål.
- Ta kontakt med foreldrene, og ikke la deg sjarmere under en eventuell konfrontasjon.
- Det er viktig og ikke stille en «diagnose», eller slenge rundt seg med begrepet psykopat. Er man usikker på om barnet har det bra bør man også ta kontakt med instanser som er der for å hjelpe barnet.

Kjennetegn på psykopatisk atferd

Flertallet av disse kjennetegnene må foreligge for at atferden skal kunne regnes som tilstedeværende.

- overfladisk sjarm, eventuelt glatthet
- selvsentrert, eventuelt storhetsideer om egen verdi
- kjedsomhet, stadig behov for nye impulser
- uttalt løgnaktighet, eventuelt bedrageri
- bløffing, manipulasjon
- manglende skyldfølelse og anger
- grunne følelser
- ufølsomhet; manglende innlevelsesevne i andres situasjon/verden
- snylting på andre, eventuelt utnyttelse av andre
- oppfarenhet, lav aggresjonskontroll
- promiskuøs seksuell atferd
- atferdsproblemer allerede før 12-årsalder
- urealistiske planer for fremtiden
- impulsivitet
- uansvarlig foreldreatferd hvis personen har barn
- hyppige ekteskap/samboerforhold
- ungdomskriminalitet før 15-årsalder
- bryting av prøvetid; gjentakelse av ulovlige handlinger som er domfelte
- ansvarsløshet
- ulike typer lovbrudd (f.eks. narkotika, frihetsberøvelse, seksuelle overgrep, vold)

Kilde: Store medisinske leksikon

Gi oss tilbakemelding på denne artikkelen

Forrige sak: [Advart om selvmord - droppet sikkerhetscelle](#)

Neste sak: [Politivarsleren: - Det viktigste for meg er at moren ble hørt](#)

Populære saker på VG+: